

PETINPEDESETLET

PANDEMIČNA DRUŽBA

SLOVENSKO SOCIOLOŠKO SREČANJE
Ljubljana, 24.–25. september 2021

PETINPETDESETLET

PANDEMIČNA DRUŽBA

SLOVENSKO SOCIOLOŠKO SREČANJE
Ljubljana, 24.-25. september 2021

Ljubljana, 2021

SEKCIJA ZA MEDKULTURNE ŠTUDIJE

BARBARA GORNIK

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

LUCIJA DEŽAN

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

ZORANA MEDARIČ

Znanstveno-raziskovalno središče Koper,
Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije

MATEJA SEDMAK

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

ŠOLANJE PRISELJENIH UČENCEV IN DIJAKOV V ČASU PANDEMIJE COVID-19¹

Povzetek: V prispevku² obravnavamo šolanje priseljenih učencev in dijakov v času pandemije COVID-19. Pri tem izhajamo iz pregleda literature in raziskave, izvedene v sklopu projekta Horizont 2020 MiCREATE - Migrant Children and Communities in a Transforming Europe (Priseljeni otroci in priseljske skupnosti v spreminjajoči se Evropi). V raziskavi so bili izvedeni intervjuji in fokusne skupine s priseljenimi osnovnošolci in srednješolci ter informativni intervjuji z učitelji. Poseben poudarek je namenjen razmisleku o socialnih neenakostih, s katerimi se srečujejo mladi priseljenci v šolah, in vprašanjem reprodukcije socialnih neenakosti v času pandemije. V prispevku ugotavljamo, da v Sloveniji ni enotnega pristopa k obravnavi priseljenih otrok in mladostnikov, med pandemijo pa so se šole soočale s številnimi novimi izzivi, vključno s tehničnimi in organizacijskimi, ki so dodatno izpostavili ranljivosti nekaterih učencev.

Ključne besede: COVID-19, priseljeni učenci, šolanje na daljavo, socialne neenakosti, Slovenija

Uvod

Socialna neenakost priseljenih otrok je večdimenzionalen pojav, ki ga pogojujejo individualne in strukturne okoliščine priseljenih otrok (Pajnik 2013: 60). Poleg individualnih okoliščin imajo pomembno vlogo tudi priseljske skupnosti in širša družba. V slednjih so kot ključne razumljene priseljske politike ter stopnja sprejemanja priseljencev v družbo.

1. Izvirni znanstveni članek je bil v razširjeni različici objavljen v reviji Družboslovne razprave, XXXVII, št. 94-95, 2020.
2. Članek je objavljen s finančno podporo programa Evropske unije Obzorje 2020 Program raziskav in inovacij po sporazumu o dodelitvi sredstev št. 822664 in ARRS programa Mejna področja: Območja kulturnega in družbenega sobivanja v dobi tveganja in ranljivosti (št. P6-0279).

V izobraževanju se socialna neenakost priseljenih učencev kaže v višji stopnji zgodnjega osipa, nižjih učnih dosežkih in pogostejšem vpisu v manj zahtevne šolske programe (Huttova in dr. 2010; OECD 2015; Stanat in Christensen 2007). Na (ne)enakost priseljenih otrok v izobraževanju vplivajo organiziranost šole, viri, ki jih ima šola na voljo, ter učno okolje (Dupriez and Dumay 2006). Pomembno je tudi znanje jezika države gostiteljice, ki za priseljene učence predstavlja poseben izziv in ustvarja jezikovne ovire, saj je v večini primerov to njihov drugi ali dodatni jezik (OECD 2012; OECD 2015). Študije kažejo, da znanje jezika pomembno vpliva na dosežke priseljenih otrok in zmanjšuje tveganje za zgodnjo opustitev šolanja (Noorani in dr. 2019). Nezanemarljiva je tudi vloga digitalne pismenosti, kar se je pokazalo zlasti ob zaprtju šol v času pandemije COVID-19, ko se je učni proces preselil v spletne učilnice. Raziskovalci (npr. Colucci 2017; Moore in dr. 2018) opozarjajo na digitalni razkorak med priseljenimi in nepriseljenimi učenci, pri čemer je pri prvih pogostejša nižja stopnja digitalne pismenosti v primerjavi z nepriseljenimi vrstniki. Pri šolanju na daljavo³ je digitalna pismenost ključna, saj študije kažejo, da učinkovita uporaba digitalnih orodij pomembno vpliva na šolsko uspešnost (Aswhati in Haneefa 2015: 49).

Med ključne dejavnike pri doseganju enakosti (priseljenih) otrok umeščamo tudi družino; predvsem zaradi njene podpore pri šolanju, njenih družbenoekonomskih razmer ter jezika, ki ga govorijo doma. Priseljeni otroci pogosteje živijo v družinah s slabšimi družbenoekonomskimi razmerami in imajo redkeje dostop do primerne prostora za učenje, ki vključuje računalnik in internetno povezavo (OECD 2020b: 15–16; Blundell in dr. 2020; Moore in dr. 2018). Priseljeni starši pogosteje ne (z)morejo nuditi ustrezne podpore svojim otrokom, ker slabo poznajo šolsko kulturo, organizacijsko strukturo, izobraževalne standarde in zahteve nacionalnega šolskega sistema (OECD 2020a).

V prispevku obravnavamo izkušnje priseljenih učencev in dijakov s šolanjem na daljavo v času 1. vala pandemije COVID-19 v Sloveniji. Izpostavljamo, da je zapiranje šol poslabšalo že tako neenak položaj priseljenih otrok, *ad hoc* ukrepi pa so zaobšli njihove specifične potrebe.

Metodologija

Analiza temelji na podatkih iz projekta Horizont 2020 MiCREATE - *Migrant Children and Communities in a Transforming Europe (Priseljeni otroci in priseljske skupnosti v spreminjajoči se Evropi)*. Namen projekta je prispevati k uspešnemu vključevanju priseljenih otrok preko otrokosrediščnega pristopa na ravni izobraževanja in politik.

Podatki so bili pridobljeni med aprilom in oktobrom 2020 in se nanašajo na izkušnje iz 1. vala epidemije COVID 19 v Sloveniji. V aprilu in maju so bili izvedeni informativni spletni pogovori s 6 učiteljicami iz 2 osnovnih in 4 srednjih šol. Namen razgovorov je bil ugotoviti, kako poteka šolanje na daljavo in kako se šole odzivajo na specifične potrebe priseljenih otrok. V septembru in oktobru 2020 smo opravili 30 intervjujev (9 fantov, 21 deklet) s priseljenimi dijaki iz 3 srednjih šol. Respondenti so bili večinoma iz republik nekdanje Jugoslavije. Izvedli smo tudi 5 fokusnih skupin s 24 dijaki (15 deklet, 9 fantov). Vsi intervjuji in fokusne skupine so bili izvedeni v živo.

3. V članku uporabljamo izraz šolanje na daljavo, ki se navezuje na poučevanje na daljavo v času izrednih razmer. Označuje uporabo učnih rešitev, ki omogočajo izobraževanje na daljavo. Primarni cilj v času izrednih razmer ni poustvariti robusten izobraževalni sistem, temveč omogočiti začasen dostop do navodil in učne pomoči na način, ki je hiter, zanesljiv in dostopen v nujnih ali kriznih razmerah (Hodges in dr. 2020).

Rezultati

Pandemija COVID-19, posledično zaprtje šole in šolanje na daljavo so za izobraževalne institucije predstavljali poseben izziv. V izrednih okoliščinah je bil primarni cilj zagotoviti hiter dostop do razpoložljivih izobraževalnih orodij. Prvi dnevi šolanja na daljavo so bili zaznamovani z zmedo glede izvajanja izobraževalnih programov in kurikulumuma ter nezadovoljstvom zaradi preobremenjene internetne infrastrukture. Izvedba pouka je bila prepuščena avtonomiji posameznih šol, pri čemer so sogovornice iz naše raziskave izpostavile, da so bila navodila Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport RS (MIZŠ), kako zastaviti izobraževalni proces, pogosto pomanjkljiva in nejasna. Navodila, povezana z izobraževanjem priseljenih učencev so popolnoma umanjala. Posledično so med šolami nastale velike razlike glede obravnave potreb priseljenih učencev.

Šolski kontekst

Pri poučevanju na daljavo so bili učitelji soočeni z dvema ključnima izzivoma: vzdrževanjem stikov z učenci, ki ne govorijo slovensko, ter premagovanjem izzivov, povezanih s poučevanjem v spletnem okolju (npr. vzdrževanjem ravni in kakovosti znanja, uvajanjem alternativnih možnosti razlage, vzdrževanjem motivacije (priseljenih) učencev in dijakov). Prehod na šolanje na daljavo so spremljali neizkušenos učiteljev s poučevanjem na daljavo, razlike v njihovih tehničnih spretnostih in pomanjkanje vključujočih izobraževalnih aktivnosti, ki bi naslavljale potrebe priseljenih učencev in vzpostavljale enake možnosti.

Učitelji so poudarjali pomanjkljiv prenos znanja pri poučevanju na daljavo:

»Snov, ki smo jo obravnavali od marca do maja je za vedno izgubljena. Sploh si ne predstavljam vseh lukenj v znanju, ki se bodo pojavile. Šolanje na daljavo ne more nadomestiti tega kar ponuja pouk v učilnici.« (profesorica iz srednje šole)

Težavnost učenja na daljavo so izpostavili tudi priseljeni dijaki:

Meni, na primer za matematiko, je dosti lažje, ko mi profesorica v živo razlaga na tabli in tudi jaz rešujem te naloge z njo, kot da nam preko Zooma samo pove in to je to. Je dosti lažje tako v živo in jaz res upam, da ne bodo spet zaprli (šole). (dijakinja, 16 let, priseljena iz BiH)

V šolah, kjer so bile potrebe priseljenih učencev dobro naslovljene že pred pandemijo, so bili učitelji bolj odzivni glede njihovih potreb tudi v času zaprtja šol. Na eni izmed osnovnih šol je bila vzpostavljena mreža učiteljev, ki so nudili individualno podporo priseljenim učencem. Nekatere učiteljice pa so izpostavile, da zaradi preobremenjenosti s pripravami in zahtevami, ki so izšle iz prehoda na šolanje na daljavo, niso mogle posvetiti več časa in virov specifično priseljenim otrokom. Zaradi usmerjenosti na vsebino poučevanja so psihološkim in emocionalnim potrebam otrok namenile manj pozornosti:

Včasih smo pozabljali na njihove čustvene stiske. Podobno kot odrasli se tudi oni odzivajo različno na te izredne okoliščine. (učiteljica iz osnovne šole)

Zaprtje šol je imelo negativne učinke na priseljene učence tudi zaradi prekinitve obstoječih integracijskih ukrepov, ki so namenjeni vzpostavljanju enakih možnosti (npr. dodatne ure učenja slovenskega jezika ali dodatna učna pomoč). Zaradi prekinitve pouka učenja slovenskega jezika so bili zlasti na novo priseljeni učenci v izrazito slabšem položaju. Izpostavili so, da jim vključenost v te ure poleg učenja jezika predstavlja tudi možnost socializacije, priložnost za spoznavanja učencev, sklepanja prijateljstev in lažjega izražanja. Taka prekinitvev aktivnosti, četudi začasna, ima lahko dolgoročne negativne učinke na učne

dosežke in ambicije, doprinese pa lahko tudi k osipu priseljenih učencev iz izobraževalnih institucij.

Specifične potrebe priseljenih otrok

Priseljeni učenci, zlasti na novo prispeli, potrebujejo dodatno učno podporo, individualiziran pristop, specifične metode dela, prilagojene razlage in alternativne učne pripomočke, kar pa je v 1. valu pandemije umanjalo. Metode poučevanja jezika za priseljene učence so bile v času šolanja na daljavo omejene predvsem na pisne razlage, saj poučevanju preko spleta omogoča manjšo uporabo različnih metod poučevanja.

Priseljeni učenci so izpostavili, da so jezikovne ovire vplivale na izobraževalni proces in njihovo zmožnost razumevanja navodil. Slednja so bila v večini primerov podana izključno v slovenščini. V tem pogledu so bile jezikovne omejitve ključne pri ohranjanju neenakih možnosti za priseljene učence.

Prehod na šolanje na daljavo je vplivalo na učenje jezika, saj se je jezika veliko lažje naučiti v interakciji, ki poteka v živo. Osebnosti so pomembni za usvajanje jezika, olajšajo pa tudi učenje »akademskega jezika«. Brez dnevnih stikov z vrstniki, ki pripomorejo k neformalnemu učenju jezika in ob manj interakcijah z učitelji priseljeni učenci težje premagujejo jezikovne ovire in se učijo jezika države gostiteljice:

Šola je bila okolje, v katerem so naši učenci uporabljali slovenščino vsaj 7 ali 8 ur. Zdaj tega ni. Jezika ne uporabljajo aktivno in posledica je šibko znanje. Ko se znanje jezika poslabša, se to kaže tudi pri drugih predmetih. (učiteljica iz osnovne šole)

Na neenake možnosti za priseljene učence in možnost zaostanka v učnem procesu vpliva tudi digitalna pismenost. Praviloma so šole učence opremile z računalniki in tablicami, vendar jih niso naučile, kako jih uporabljati za učenje na daljavo. Učitelji iz naše raziskave so izpostavili mlajše priseljene učence, ki so imeli težave pri ustvarjanju dokumentov v Wordu, pripravi predstavitve v PowerPointu, pošiljanju domačih nalog po e-pošti ali e-učilnici. Nekaj priseljenih učencev je izpostavilo težave z digitalnimi platformami in zmedo, ki je zaznamovala prve tedne, predvsem nejasnost navodil za uporabo različnih orodij (Moodle, Google e-učilnice, MS Teams). Zaradi nejasnih navodil in pomanjkljive strukture dela so nekateri učenci odlašali z delom, kar je vplivalo na njihovo sposobnost učenja in motivacijo. Nekateri so poročali, da se ne morejo spoprijeti s količino šolskih obveznosti, kar je povzročilo kopičenje obveznosti in izgubo motivacije.

Nismo imeli dovolj časa za vse med online poukom. Profesorji so imeli različne zahteve in pričakovanja. Nekateri so naložili gradivo v e-učilnico, drugi v e-asistenta, nekateri so nam poslali stvari po elektronski pošti. Ni bilo mogoče končati do 14:30 in zlahka si pozabil na domačo nalogo. (dijakinja, 17 let, priseljena iz BiH)

Čprav v okviru raziskave ni bilo moč neposredno oceniti, ali je digitalna vrzel večja pri priseljenih učencih v primerjavi z njihovimi vrstniki, jo študije potrjujejo (npr. Colucci 2017; Moore in dr. 2018). Domnevamo lahko, da so se priseljeni učenci s šibkim znanjem slovenščine soočali z več težavami že zato, ker so spletne izobraževalne platforme in navodila praviloma le v slovenščini. Učitelji so tudi poročali, da so starši priseljenih učencev pogosto digitalno manj vešč. Slednje omejuje njihove zmožnosti, da bi otrokom pomagali pri praktičnih težavah, ki so se pojavile v času šolanja na daljavo.

Zaključek

V času 1. vala pandemije COVID-19, ko so bile šole v Sloveniji za večino učencev zaprte od sredine marca do začetka septembra, so učitelji v naši raziskavi izpostavili pomanjkanje informacij s strani MIZŠ glede dela s priseljenimi učenci. Ocenjujemo, da je pomanjkanje ustreznih ukrepov za naslavljanje potreb priseljenih učencev deloma rezultat pomanjkanja politične volje za naslavljanje potreb priseljencev na sploh. Šole v Sloveniji so se med seboj pomembno razlikovale glede vključevanja priseljenih učencev že v času pred izbruhom pandemije, aktualna zdravstvena kriza pa je te težave le razgalila.

Naša raziskava kaže, da ključni izzivi izhajajo iz jezikovnih kompetenc priseljenih učencev. V spletnem okolju so s težavo sledili navodilom, šibko znanje jezika pa je predstavljalo omejitve tudi za njihove starše, ki niso (z)mogli omogočiti enake podpore kot slovensko govoreči starši ali skrbniki. Šolanje na daljavo je zmanjšalo priložnosti za individualno pomoč in razlago, ki predstavljata pomembni pedagoški metodi pri delu s priseljenimi učenci. Ustavitev dodatnih ur za učenje slovenščine je položaj priseljenih učencev še poslabšala. Naša raziskava kaže, da imajo šolanje na daljavo, fizična ločenost in socialna izolacija za priseljene učence pomembne družbene, jezikovne ter izobraževalne posledice.

Literatura

- Aswathi, Parameswaran, in Haneefa, Mohamed K. (2015): Bridging the Digital Divide Among Students. *Journal of Knowledge & Communication Management*, V (1): 42–52.
- Blundell, Richard, in dr. (2020): COVID–19 and Inequalities. *Fiscal Studies*, XLI (2): 291–319.
- Colucci, Elizabeth in dr. (2017): Free Digital Learning Opportunities for Migrants and Refugees: An Analysis of Current Initiatives and Recommendations for their Further Use. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Dupriez, Vincent, in Dumay, Xavier (2006): Inequalities in School Systems: Effect of School Structure or of Society Structure? *Comparative education*, XL (2): 243–260.
- Hodges, Charles, in dr. (2020): The Difference between Emergency Remote Teaching and Online Learning. *Educause Review*. Dostopno prek: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning> (21. 09. 2020).
- Huttova, Jana, et al. (2010): The Education of Migrant Children: An NGO Guide to EU Policies and Actions. New York: Open Society Foundations. Dostopno na: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/education-migrant-children-20101130.pdf> (27. 09. 2020).
- Moore, Rael in dr. (2018): The Digital Divide and Educational Equity: A Look at Students with Very Limited Access to Electronic Devices at Home. *Insights in Education and Work*. Center for Equity in Learning. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/337991148_The_Digital_Divide_and_Educational_Equity_A_Look_at_Students_with_Very_Limited_Access_to_Electronic_Devices_at_Home (04. 10. 2020).
- Noorani, Sogol, in dr. (2019): Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures. Eurydice Report. Brussels: EACEA. Dostopno prek: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/integrating_students_from_migrant_backgrounds_into_schools_in_europe_national_policies_and_measures.pdf (02. 10. 2020).
- OECD (2012): *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*. Pariz: OECD Publishing. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>.

- OECD (2015): Helping Immigrant Students to Succeed at School – and Beyond. Dostopno prek: <https://www.oecd.org/education/Helping-immigrant-students-to-succeed-at-school-and-beyond.pdf> (24. 10. 2020).
- OECD (2020a): Combatting COVID-19's Effect on Children. Dostopno prek: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/combating-covid-19-s-effect-on-children-2e1f3b2f/> (02. 10. 2020).
- OECD (2020b): What is the Impact of the COVID-19 Pandemic on Immigrants and their Children? Dostopno prek: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=137_137245-8saheqv0k3&title=What-is-the-impact-of-the-COVID-19-pandemic-on-immigrants--and-their-children%3F (18. 12. 2020).
- Pajnik, Mojca (2013): Pristop radikalne kritike enakosti: neenakost migrantov in izobraževanje. Šolsko polje. Enake izobraževalne možnosti in družbena (ne)enakost, XXIV (5–6): 53–69.
- Stanat, Petra in Christensen, Gayle (2007): Where Immigrant Students Succeed – A Comparative Review of Performance and Engagement in PISA 2003. Paris: OECD.